

Coloquio

Moderadora: Ana Boullón

Participantes: Manuel Viñas, Adina Vladu, Luz Méndez, Xurxo Mariño,
Inés Allariz Pena, Elisa Fernández Rei e Beatriz Fontán

Manuel Viñas

O grupo que presentou a IA, puxestes *Celtia* con *c* por, se houberse que rexistralo, non ter problemas co grupo PharmaMar ou hai outro motivo?

Adina Vladu

Canto ao tema de *Celtia* con *c* contra *Zeltia* con *z*: pensamos máis ben en manter e forzar a conexión ideolóxica e simbólica, mítica, de Celtia e os celtas, e tamén as normas propias da ortografía da lingua galega. De feito, eu persoalmente só souben que *Zeltia* probablemente debía a súa popularidade ao tema que dicías moito despois.

Luz Méndez

Quería facerlle unha pregunta breve a Xurxo [Mariño]. Vemos que os nomes dos animais son unha decisión persoal; vimos que na intelixencia artificial, máis ou menos buscaban repertorio e logo había unha votación. Creo que hai outras maneiras de nomear na ciencia. Estou pensando por exemplo nos furacáns que nos chegan en forma de gota fría, agora chámanlles DINAs —como é en galego, porque é *illada* e non *aislada*—. Hai organismos que se dedican a poñer nomes?

Xurxo Mariño

Antes de responderche: DANA é *Depresión Aislada de Niveles Altos*. É moi interesante o de DANA porque substitúe a *gota fría*, porque *gota fría* era bastante vago. E DANA é un acrónimo que ao mesmo tempo é unha homenaxe a un meteorólogo do servizo de meteoroloxía estatal que se apelidaba *Dana*. É moi interesante iso. Entón fixeron aí cadrar a historia.

Neste coloquio participou tamén Anxos García Fonte. Transcribimos a súa intervención a continuación do seu relatorio, neste mesmo volume.

Se hai organismos? Depende do campo. Por exemplo, en astronomía era un *sindiós*. Cando vos puxen, os distintos nomes que ten a estela Sirius, que poñía como dez ou doce máis, aí non había ningún tipo de organización. Agora a Organización Astronómica Internacional decidiu que hai que poñer unha orde.

Respecto aos nomes científicos, realmente non se precisa ningún organismo porque é unha tradición que está tan asentada que xa se asume que é así. De tal xeito que unha persoa ou un grupo de investigación, cando describe unha especie nova viva, ou pseudoviva para un virus, ten que utilizar a nomenclatura binomial, se non, ninguén lle vai facer caso ou non se acepta como válido. Pero claro, estes son nomes comúns. Respecto aos nomes propios, eu penso que precisamente pola propia natureza dos nomes propios é moi complicado que só exista unha nomenclatura, un organismo que regule iso.

Comentaba que en xenética e en proteínas os nomes son moi tolos, algúns deles. Púxenvos o exemplo do xene *rastas* ou da proteína *pikachurina*. Pois dáse a circunstancia de que existe a posibilidade de que xenes que afecten aos seres humanos, cando as persoas están contándolles ás pacientes a causa dunha enfermidade, se está relacionada con este xene, que dea lugar a que as persoas pacientes sintan que se está tratando o seu tema con frivolidade. Imaxínade unha enfermidade causada polo xene *rastas*, que vas ti ao médico e que tes *rastas*, e é unha enfermidade terrorífica (estou inventando, non?), e que a persoa, a médica, di: “ben, pois vostede o que ten realmente, todos estes problemas débense a que ten o xene *rastas* mal”. Ese é un dato curioso. Pois neste campo da xenética e da proteinómica, non se aceptan agora nomes que se consideren demasiado frívolos. Pero é tamén unha decisión dun organismo moi concreto.

En resumo á túa pregunta, non hai ningún tipo de organismo ou de regulamento claro, iso vaise decidindo por distintos campos. O que si que se mantén, e isto segue sendo moi interesante, é que para poñerlle nome de especie a calquera ser vivo, aí sempre se lle puxo calquera cousa e nunca se bloqueou ou se negou ningún nome.

Inés Allariz Pena

Quería preguntar por que a voz artificial se adestrou cunha muller se se quere loitar contra os estereotipos de xénero? Se foi unha decisión que tomastes vós, que se tomou dende o equipo, ou se non había informantes masculinos.

Elisa Fernández Rei

Empezouse por aí e agora mesmo xa temos unha voz masculina, o que pasa é que esa voz aínda non está adestrada, digamos que está gravada e estamos nese proceso. Empezouse por aí. Hai que ter en conta que o que nós estamos facendo non son asistentes, non son as aplicacións finais. É como o modelo de voz que despois se pode utilizar para distintas aplicacións. O problema dos nesgos está sobre todo nos asistentes e no feito de que un asistente por defecto se considere que debe ser unha voz feminina. Pero claro, o nesgo non está na creación da voz feminina, porque temos que crear voces femininas igual ca masculinas. Non, non houbo ningunha razón; empezamos por aí como podíamos empezar pola masculina.

Actualmente tamén se está traballando en voces infantís. Porque temos que pensar que moitas veces estas se utilizan en aplicacións, por exemplo, para persoas que perden a voz e con dificultades: xente que a perde de forma accidental ou por enfermidade, ou pola razón que sexa. As voces dispoñíbeis que había eran voces adultas, e cando isto lle pasa a un neno é tamén moi traumático que non poida utilizar unha voz máis acorde co seu estado. Estase traballando tamén moito nas voces neutras, non marcada por sexo, para que haxa esa opción.

Beatriz Fontán

Son Beatriz Fontán e son nomeadora, teño unha empresa de creación de nomes para marcas comerciais que se chama *Será por nombres*. Quería felicitar antes de nada a Academia por esta actividade, e especificamente a Xurxo porque foi moi inspiradora a túa intervención para min; abríchesme eses mundos nos que pescudamos sempre nomes para poder nomear produtos, servizos...

Ocórreseme a reflexión de que Alexa, que é a máis coñecida, é unha marca tamén; é o nome dunha marca que precisa dun rexistro e que, por tanto, atende a outras particularidades do que é un mercado, que se ten que incluír dentro dese mercado. Entón a miña pregunta é: ata que punto o feito de saber se esa marca, —se ese nome podería chegar a converterse nunha marca, e por tanto [habería necesidade de] protexela e todo o que iso significa a nivel de que poida ter unha sustentabilidade, igual ca o feito de ter o dominio dispoñible—, se foi un parámetro de decisión, de dicir “esta palabra podemos convertela nunha marca, na clase Niza correspondente, á que sexa, igual que as outras marcas si que están rexistradas”. Moitas grazas.

Elisa Fernández Rei

Si, efectivamente, esa é a diferenza principal. Cando ti falas con Siri hai unha voz e hai un servizo. Aí o que máis pesa, efectivamente, é a cuestión da marca, porque é un produto. En cambio cando estamos falando da voz, estamos falando de algo que aínda non é un produto. Outra cousa é que despois ese modelo o integres nalgunha aplicación. Aí están, digamos, os enfoques moi diferentes no nomeado.

Puxemos o caso de asistentes porque son os que habitualmente teñen nomes; outras aplicacións non teñen nomes, teñen unha denominación da aplicación. Relacionado co que comentabamos antes, hai un sistema de personalización de voces, incluso de doazón de voz, para persoas que quedaron sen voz. Ti podes entrar nesa aplicación, podes doar a túa voz para que despois a partir de aí se cree unha voz artificial para alguén que non a teña. Ou incluso antes de perdela —nós temos un caso en galego—, antes de perder a voz, gravala e despois... Este tipo de aplicacións non teñen nome; son os asistentes os que teñen nome, porque non só che prestan un servizo igual ca os outros, senón que te comunicas, tes unha comunicación. Pero é un produto que dalgunha maneira ti compras. Entón si, efectivamente, teñen que ser singulares, tes que rexistrar, non se poden confundir. Claro: Sabela... quen é Sabela? Pero Cortana todos temos que saber quen é Cortana, entón si, efectivamente, vai por aí.

Adina Vladu

Unha cousa: pode darse o fenómeno inverso; un nome que empezou como nome de asistente pode popularizarse e despois ser moito máis frecuente como nome de persoa. Foi o que lle pasou a *Alexa*, por exemplo. Cando se lanzou o asistente, nos Estados Unidos o nome *Alexa* tivo unha tendencia ascendente. Despois si que pasou o contrario.